

Zadanie realizowane w ramach projektu POIS.02.04.00-00-0193/16 „Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000” współfinansowanego ze środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, działając na podstawie art. 28 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2020 r., poz. 55 t.j.), w związku z art. 39 ust. 1 z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2020 r., poz. 283 ze zm.).

Plan zadań ochronnych dla Obszaru Natura 2000 Tarnobrzeska Dolina Wisły PLH180049

przygotowanie: A. Przemyski

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Zadania i cele projektu NATURA 2000

Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000

system obszarów stanowiących spójną funkcjonalnie sieć umożliwiającą realizację spójnej polityki ochrony zasobów przyrodniczych na obszarze Unii Europejskiej

Cel

zachowanie określonych **typów siedlisk przyrodniczych i gatunków roślin i zwierząt**, które uważa się za **cenne** (znaczące dla zachowania dziedzictwa przyrodniczego Europy) i **zagrożone** wyginięciem w skali całej Europy

zachowanie lub odtworzenie różnorodności biologicznej Europy

wyznaczenie i objęcie ochroną obszarów, na których te gatunki i siedliska występują

EUROPEJSKIE DYREKTYWY PRZYRODNICZE

- tzw. **dyrektywa ptasia** Dyrektywa 79/409/EWG Rady z dnia 2 kwietnia 1979 r. o ochronie dziko żyjących ptaków, która zastąpiona została nową [Dyrektywą 2009/147/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa](#)
- tzw. **dyrektywa siedliskowa** [Dyrektywa 92/43/EWG Rady z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory](#)

W myśl dyrektywy ptasiej oraz dyrektywy siedliskowej każdy kraj członkowski Unii Europejskiej ma obowiązek zapewnić siedliskom przyrodniczym i gatunkom roślin i zwierząt, o których mowa w tych dyrektywach, warunki sprzyjające ochronie lub zadbać o odtworzenie ich dobrego (właściwego) stanu, m.in. poprzez wyznaczenie obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO) oraz specjalnych obszarów ochrony siedlisk (SOO).

SIEĆ NATURA 2000 TWORZĄ DWA TYPY OBSZARÓW

Obszary „ptasie”
Obszary Specjalnej Ochrony
Ptaków OSO

Wyznaczane na podstawie
dyrektywy ptasiej dla ochrony
ptaków

Obszary „siedliskowe”
Obszary Mające Znaczenie dla
Wspólnoty → **Specjalne Obszary**
Ochrony Siedlisk SOO

Wyznaczane na podstawie
dyrektywy siedliskowej dla
ochrony siedlisk przyrodniczych,
roślin i zwierząt z wyjątkiem
ptaków

Mogą się całkowicie lub częściowo nakładać

OBSZARY PTASIE I SIEDLISKOWE

Obszary „ptasie”

(Obszary Specjalnej Ochrony ptaków)

Obszary „siedliskowe”

(Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk)

Niezależne, ale mogą się całkowicie lub częściowo nakładać

- Państwo Członkowskie samodzielnie wyznacza i ustanawia Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków na swoim terytorium
- Państwo informuje Komisję Europejską o wyznaczonych obszarach

- Państwo Członkowskie proponuje sieć obszarów i przekazuje propozycję Komisji Europejskiej
- Komisja analizuje propozycje w ramach tzw. regionów biogeograficznych. Organizowana jest dyskusja w formie tzw. Seminarium Biogeograficznego, sprawdzająca czy poszczególne gatunki i siedliska zostały wystarczająco ujęte;
- Komisja przyjmuje listę Obszarów Mających Znaczenie Dla Wspólnoty w ramach każdego regionu biogeograficznego;
- Państwo ustanawia obszary przyjęte przez Komisję jako Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk

Zbyt skąpe wyznaczenie obszarów to uchybienie obowiązkowi wynikającemu z Dyrektywy

Aby sieć pełniła wymagania Dyrektywy, musi zawierać wszystkie „Międzynarodowe Ostoje Ptaków”, stosownie do danych naukowych

Zbyt skąpe zaproponowanie obszarów to uchybienie obowiązkowi wynikającemu z Dyrektywy

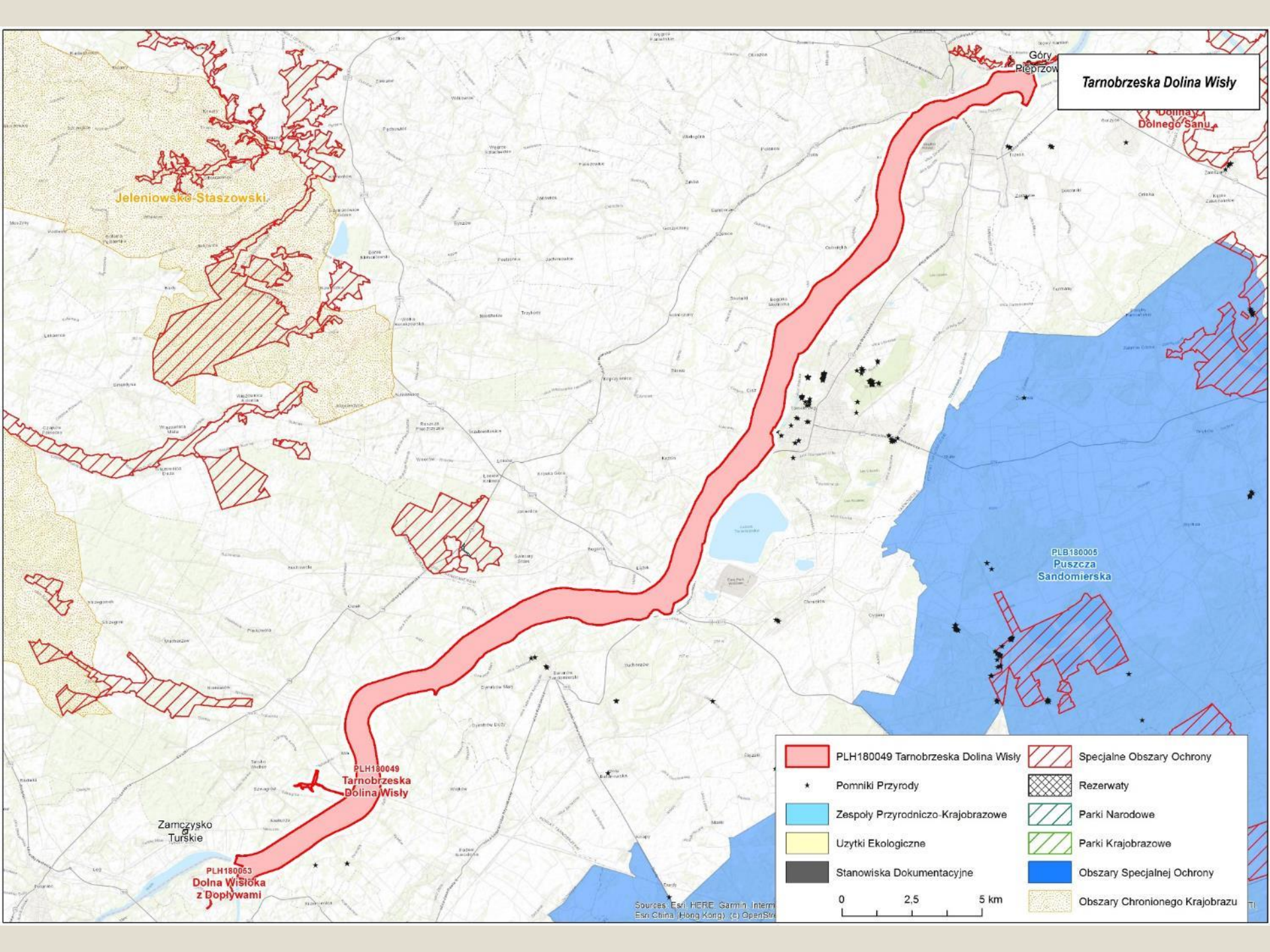
Aby sieć spełniła wymagania Dyrektywy, musi zawierać „reprezentatywną część” zasobów każdego gatunku i siedliska przyrodniczego

OBSZARY NATURA 2000 są najmłodszą formą ochrony przyrody, wprowadzoną w Polsce w 2004 roku w związku z przystąpieniem do Unii Europejskiej.

Art. 6 Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody

Formami ochrony przyrody są:

- 1) parki narodowe
- 2) rezerwaty przyrody
- 3) parki krajobrazowe
- 4) obszary chronionego krajobrazu
- 5) obszary Natura 2000
- 6) pomniki przyrody
- 7) stanowiska dokumentacyjne
- 8) użytki ekologiczne
- 9) zespoły przyrodniczo krajobrazowe
- 10) ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów

Tarnobrzaska Dolina Wisły

Jeleniowski-Staszowski

PLB180005
Puszcza
Sandomierska

PLH180049
Tarnobrzaska
Dolina Wisły

Zamczysko
Turskie

PLH180053
Dolina Wisłoka
z Dopływami

	PLH180049 Tarnobrzaska Dolina Wisły		Specjalne Obszary Ochrony
	Pomniki Przyrody		Rezerваты
	Zespoły Przyrodniczo-Krajobrazowe		Parki Narodowe
	Uzytki Ekologiczne		Parki Krajobrazowe
	Stanowiska Dokumentacyjne		Obszary Specjalnej Ochrony
0 2,5 5 km			Obszary Chronionego Krajobrazu

Sources: Esri, HERE, Garmin, Intermap, Esri, China (Hong Kong), (c) OpenStreetMap contributors, Swatch, Bing, Microsoft

Czy istniejące parki narodowe i rezerваты nie wystarczają?

dotychczasowe formy ochrony przyrody są zbyt małe i nie obejmują wielu miejsc występowania gatunków zagrożonych (inne były zasady ich wyznaczania)

w ich funkcjonowanie nie był dotychczas wpisany stały monitoring występowania rzadkich i zagrożonych gatunków i siedlisk

sytuacja gatunków i siedlisk jest różna w różnych krajach i to co jest rzadkie w jednym kraju, w innym może być całkiem pospolite

Sieć Natura 2000 to odrębny, funkcjonujący na innych zasadach system ochrony przyrody, który działa niezależnie od istniejącego krajowego systemu ochrony. Sieć Natura 2000 jest uzupełnieniem wcześniej działających systemów ochrony przyrody.

Potrzeba wspólnych działań w skali Europy

„Przyroda nie zna granic”

Skala zagrożeń stanu przyrody jest obecnie tak duża, że już od dawna stało się oczywiste, że współpraca międzynarodowa w tej dziedzinie jest niezbędna i bez niej w wielu przypadkach wysiłki podejmowane na rzecz ochrony przyrody tylko w jednym kraju mogą być całkiem nieskuteczne.

JAK FUNKCJONUJE OBSZAR NATURA 2000?

- **Obszar ochrony, a nie obszar chroniony**

Ochronie podlega nie cały obszar, ale konkretnie siedliska i gatunki na nim. Z drugiej strony, ograniczenia oraz działania ochronne, niezbędne dla ochrony obszaru, mogą wykraczać poza jego granice

- **Cel = Właściwy stan ochrony**

Gatunku nie ubywa, jego siedlisko jest w dobrym stanie, są perspektywy, że zachowa się też w przyszłości.

Siedliska nie ubywa, zachowana struktura i funkcje (w tym procesy ekologiczne, różnorodność biologiczna), są perspektywy, że tak będzie także w przyszłości

**Wymogi
ochrony nie
ostrzejsze,
niż to
naprawdę
niezbędne
dla siedlisk
i gatunków**

- **Ochrona „celowościowa” a nie system zakazów**

Nie ma żadnych z góry narzuconych zakazów. Na każdym z obszarów należy indywidualnie zastosować środki (w tym regulacje planistyczne i działania ochronne) takie i tylko takie, by osiągnąć cel ochrony

- **Formy i sposoby ochrony nie są z góry dane, ale elastycznie dostosowane do celu**

„Ochrona przez właściwe użytkowanie”, ochrona przez modyfikacje sposobu zagospodarowania, ochrona czynna i ochrona ścisła powinny być stosowane zależnie od potrzeb siedlisk i gatunków. Dla siedlisk półnaturalnych ochrona nie wyklucza gospodarczego użytkowania, a czasem wręcz go wymaga

JAK FUNKCJONUJE OBSZAR NATURA 2000?

- **Obowiązek ochrony**

Państwo jest obowiązane podjąć wszelkie działania (także ochronę czynną) konieczne dla skutecznej ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych w obszarze. Nie można braku właściwej ochrony usprawiedliwiać np. lukami w krajowym prawodawstwie

- **Obowiązek analizowania**

Każdy plan, przedsięwzięcie lub działanie musi być rozważone pod kątem wpływu na obszar, z punktu widzenia celów jego ochrony

- **Zakaz szkodzenia**

Plany, przedsięwzięcia ani działania, które wpływałyby znacząco negatywnie na obszar, w zasadzie nie mogą być wdrożone (**wyjątek: jeżeli są niezbędne dla zrealizowania nadrzędnego interesu publicznego i jednocześnie udowodniono, że nie można tego interesu zrealizować w inny, nie szkodzący obszarowi sposób; wówczas konieczne są kompensacje**)

- **Zakaz zakazywania**

W żaden sposób nie są ograniczane plany, przedsięwzięcia ani działania, które nie wpływają negatywnie na obszar z punktu widzenia celów jego ochrony

Zasada przezorności: nie rozwiane wątpliwości muszą być interpretowane na korzyść środowiska, a nie na korzyść projektu!

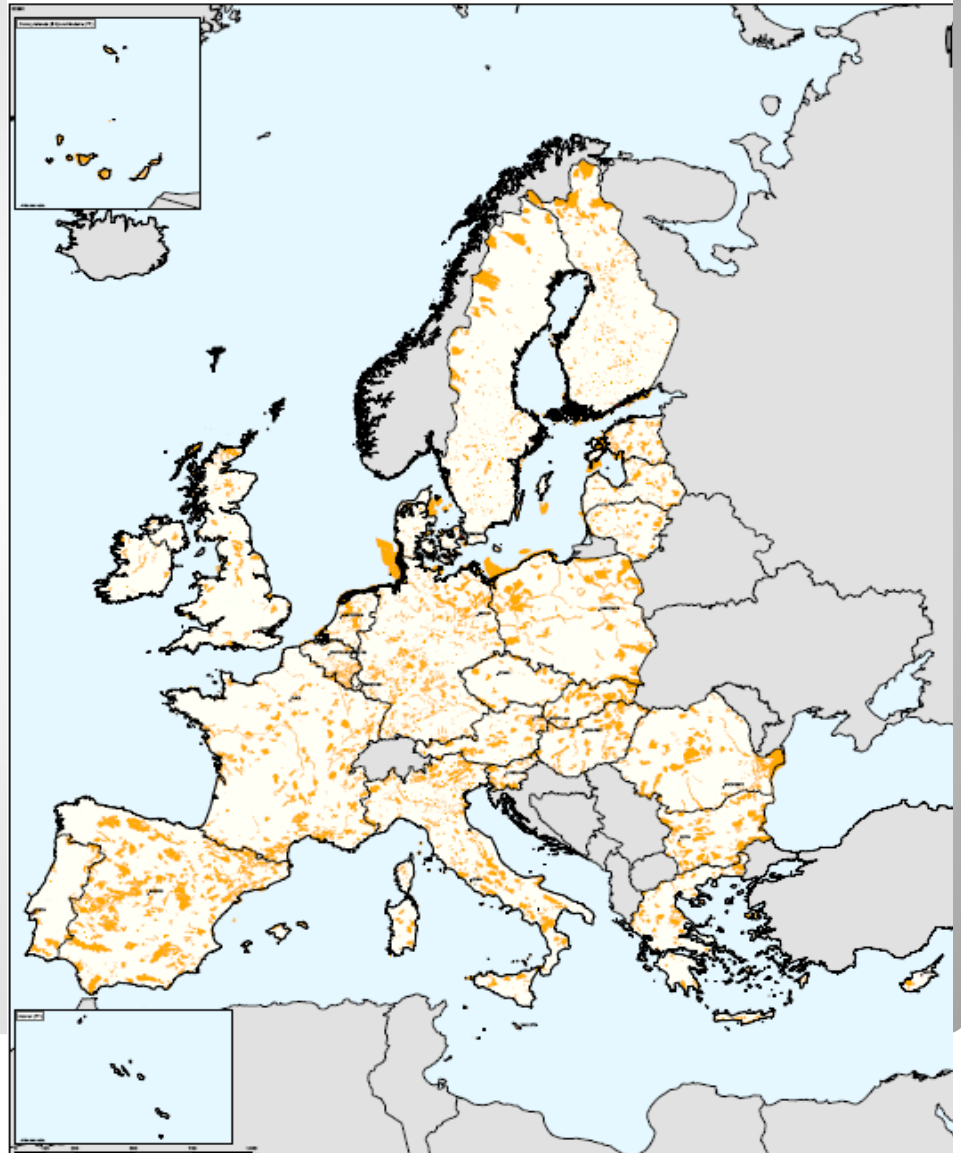
NATURA 2000 W EUROPIE

Jest to sieć prawie 25.000 obszarów, obejmujących około 850 000 km², stanowiąca ponad 20% terytorium Unii Europejskiej

Jest największą zwartą siecią obszarów chronionych na świecie

Natura 2000 w Europie – obszary ptasie

Styczeń 2011 r.:
ok. 5,3 tys. obszarów
ok. 630 tys. km²
ok. 14% terytorium

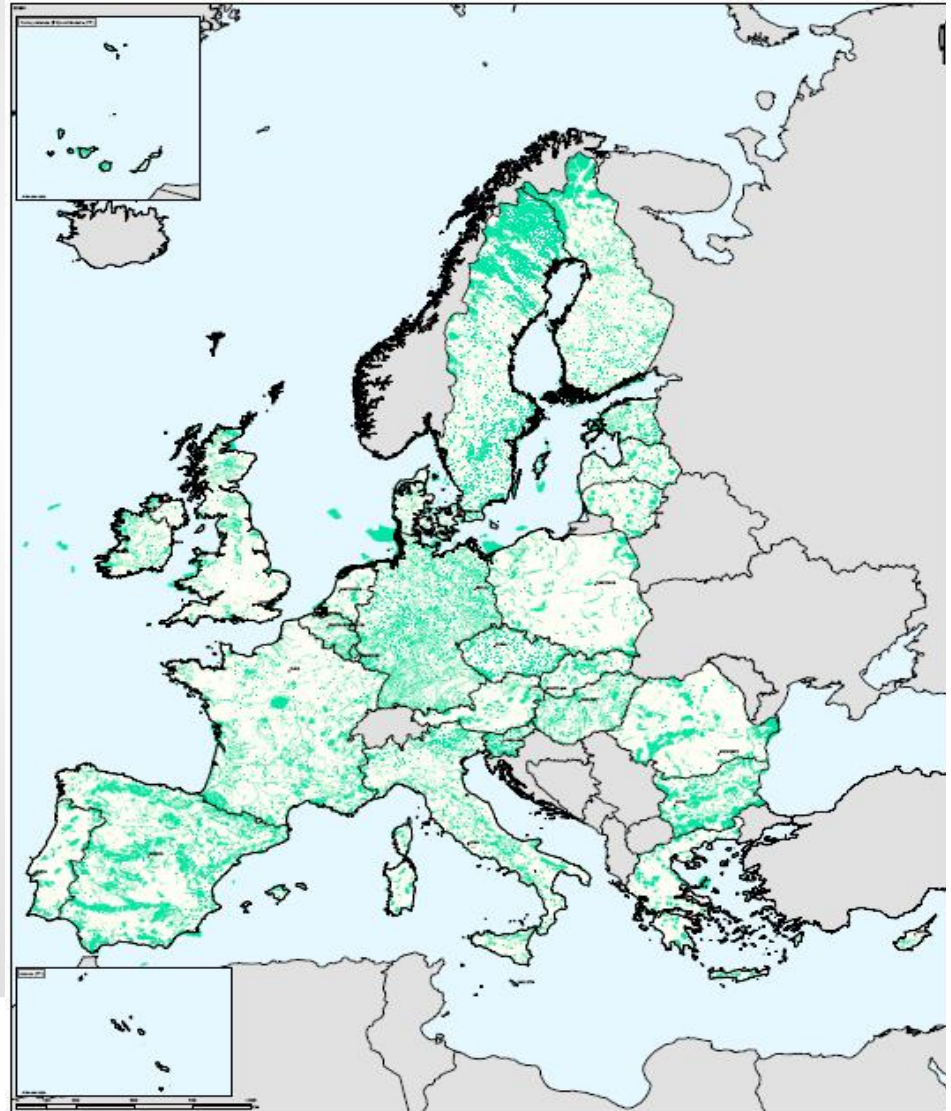
Natura 2000 w Europie - obszary siedliskowe

Styczeń 2011 r.:

ok. 22,5 tys. obszarów

ok. 730 tys. km²

ok. 17% terytorium

NATURA 2000 W POLSCE

Obszary Natura 2000 w Polsce - obszary chroniące przyrodę w Polsce, utworzone w ramach europejskiego programu Natura 2000. Zajmują łącznie około 20% powierzchni lądowej kraju (przy średniej europejskiej wynoszącej 18%).

Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków (OSO):

- 145 obszarów
- łączna powierzchnia 5,6 mln ha (w tym 648,5 tys. ha obszarów morskich)

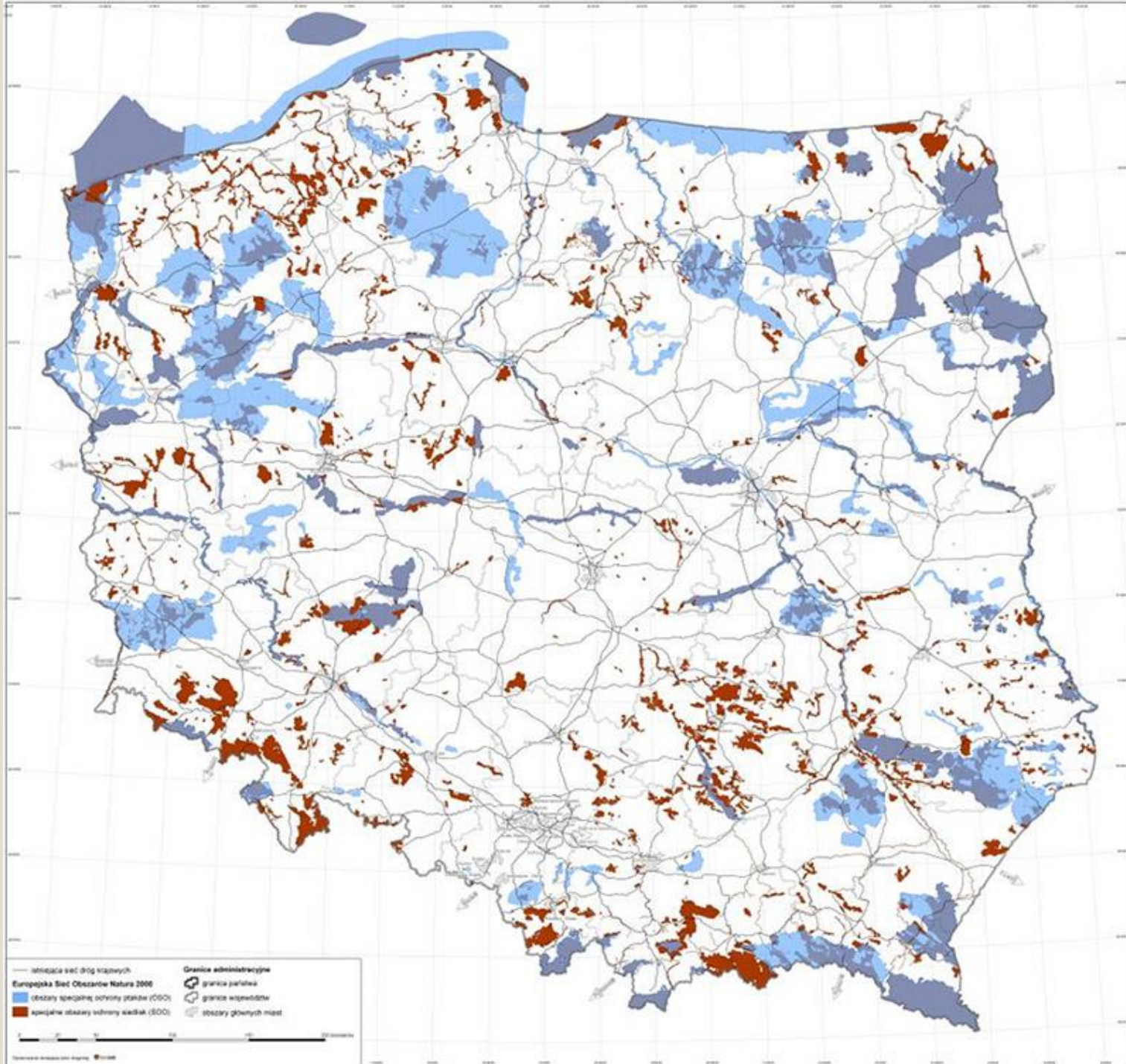
Obszary mające znaczenie dla Wspólnoty (obszary „siedliskowe” – przyszłe specjalne obszary ochrony siedlisk - SOO)

- 849 obszarów
- łączna powierzchnia 3,9 mln ha (w tym 359,7 tys. ha obszarów morskich)

Obszary Natura 2000 razem:

- 994 obszarów
- ok. 20% terytorium

Głównym dokumentem planistycznym dla obszarów Natura 2000 jest Plan Zadań Ochronnych (PZO). Projekt PZO sporządza sprawujący nadzór nad obszarem (zwykle Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska), ale przy udziale społecznym. W procesie sporządzenia planu musi być zapewniony udział osób i podmiotów prowadzących działalność w obrębie siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000, a także możliwość wnoszenia uwag i wniosków ze strony ogółu społeczeństwa.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska ustanawia plan na okres **10 lat**, w drodze aktu prawa miejscowego w **formie zarządzenia**. Plan zadań ochronnych może być zmieniony, jeżeli wynika to z potrzeb ochrony siedlisk lub gatunków. W razie potrzeby, PZO może być zastąpiony bardziej szczegółowym planem ochrony, sporządzonym dla części lub całości obszaru Natura 2000.

Plan zadań ochronnych zawiera przede wszystkim:

- 1) opis granic oraz mapy obszaru Natura 2000;
- 2) identyfikację istniejących i potencjalnych zagrożeń dla przedmiotów ochrony;
- 3) cele działań ochronnych;
- 4) wykaz gatunków i siedlisk „naturowych” znajdujących się na danym obszarze, tj. tych, które podlegają ochronie z mocy prawa europejskiego (Dyrektywa Siedliskowa lub/i Dyrektywa Ptasia);
- 5) określenie działań mających na celu utrzymanie bądź odtworzenie właściwego stanu ochrony chronionych siedlisk i gatunków (w tym ochrony czynnej), ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za realizację tych działań;
- 6) wskazanie właściwego monitoringu przedmiotów ochrony;

7) podsumowanie posiadanej wiedzy o przedmiotach ochrony znajdujących się w granicach obszaru Natura 2000, a w razie potrzeby wskazanie na konieczność uzupełnienia i uaktualnienia posiadanych danych;

8) wskazanie zmian koniecznych do wprowadzenia w dokumentach planistycznych (m.in. studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i in.) w celu eliminacji lub ograniczenia zagrożeń dla utrzymania bądź odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk lub gatunków „naturowych”;

9) ułatwienie wdrażania programów rolnośrodowiskowych oraz uregulowanie zagadnień związanych z zalesieniami na obszarach Natura 2000.

NATURA 2000

W WOJ. PODKARPACKIM

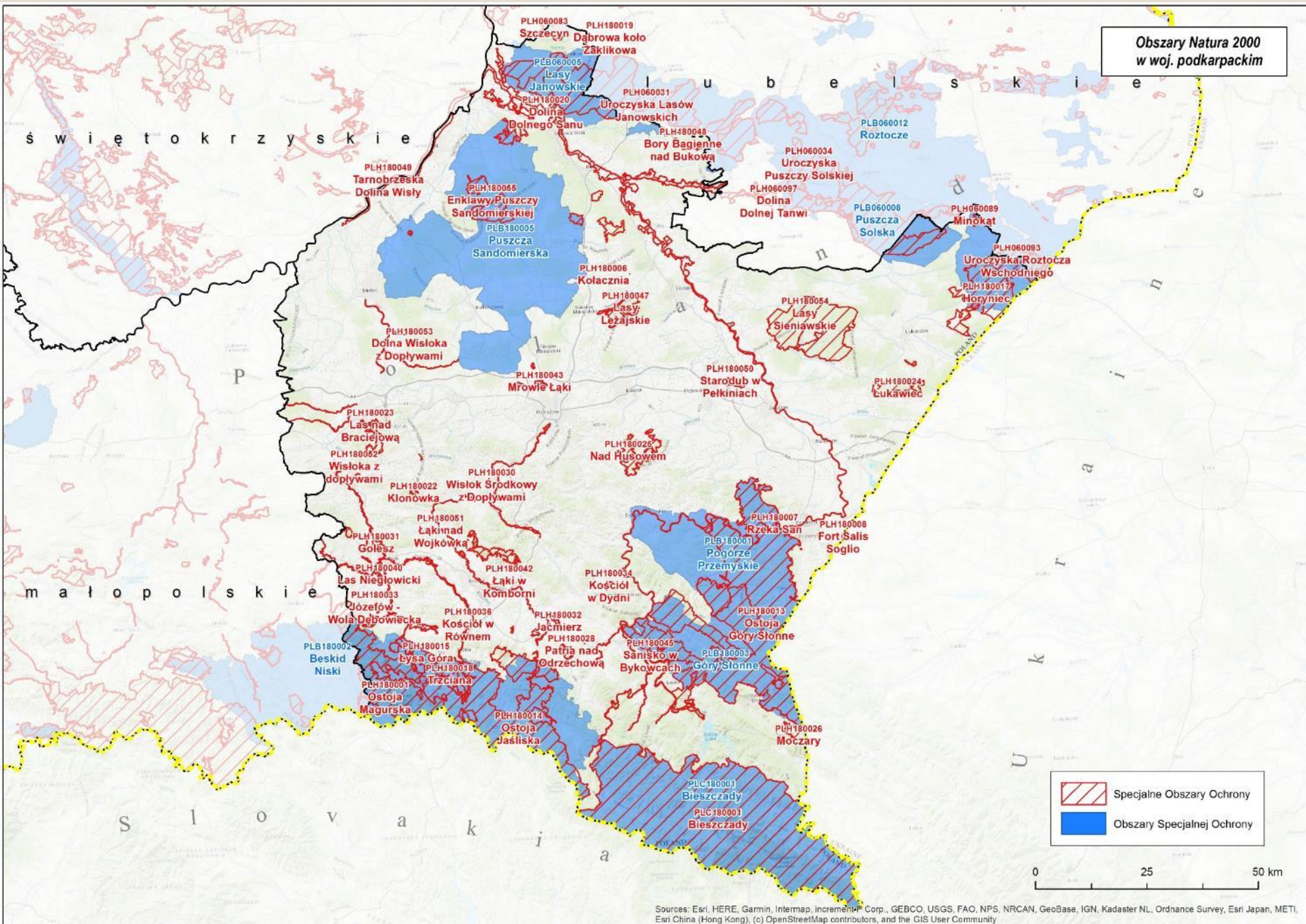
- **Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków:**
 - 7 obszarów o łącznej powierzchni 396 257,68 ha
- **Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk:**
 - 55 obszarów o łącznej powierzchni 241 887,2 ha
- 1 obszar będący zarówno obszarem ptasim i obszarem mającym znaczenie dla Wspólnoty o powierzchni 111 519,44 ha

Obszary Natura 2000 razem:

- 63 obszary o łącznej powierzchni 749 664,32 ha, co stanowi ok. 32% powierzchni

**Obszary Natura 2000
w woj. podkarpackim**

Sources: Esri, HERE, Garmin, Intermap, incrementP Corp., GEBCO, USGS, FAO, NPS, NRCAN, GeoBase, IGN, Kadaster NL, Ordnance Survey, Esri Japan, METI, Esri China (Hong Kong), (c) OpenStreetMap contributors, and the GIS User Community

NATURA 2000 W WOJ. PODKARPACKIM

Obszary specjalnej ochrony ptaków i projektowane obszary ochrony siedlisk (PLC)

Bieszczady PLC180001

Obszary specjalnej ochrony ptaków (PLB)

Beskid Niski PLB180002

Góry Słonne PLB180003

Lasy Janowskie PLB060005

Puszcza Solska PLB060008

Puszcza Sandomierska PLB180005

Pogórze Przemyskie PLB180001

Roztocze PLB060012

Obszary mające znaczenie dla Wspólnoty – projektowane specjalne obszary ochrony (PLH)

1. Bednarka PLH120033
2. Bory Bagienne nad Bukową PLH180048
3. Dąbrowa koło Zaklikowa PLH180019
4. Dolina Dolnego Sanu PLH180020
5. Dolina Dolnej Tanwi PLH060097
6. Dolna Wisłoka z Dopływami
PLH180053
7. Dorzecze Górnego Sanu PLH180021
8. Enklawy Puszczy Sandomierskiej
PLH180055
9. Fort Salis Soglio PLH180008
10. Golesz PLH180031
11. Horyniec PLH180017
12. Jaćmierz PLH180032
13. Jasiołka PLH180011
14. Józefów-Wola Dębowiecka PLH180033
15. Klonówka PLH180022
16. Kołacznia PLH180006
17. Kościół w Dydni PLH180034
18. Kościół w Nowosielcach PLH180035
19. Kościół w Równem PLH180036
20. Kościół w Skalniku PLH180037
21. Ladzin PLH180038
22. Las Hrabeński PLH180039
23. Las nad Braciejową PLH180023
24. Las Niegłowicki PLH180040
25. Lasy Leżajskie PLH180047
26. Lasy Sieniawskie PLH180054
27. Liwocz PLH180046
28. Łąki nad Młynówką PLH180041
29. Łąki nad Wojkówką PLH180051
30. Łąki w Komborni PLH180042
31. Łukawiec PLH180024
32. Łysa Góra PLH180015
33. Minokąt PLH060089
34. Moczary PLH180026

Obszary mające znaczenie dla Wspólnoty – projektowane specjalne obszary ochrony (PLH)

35. Mrowle Łąki PLH180043
36. Nad Husowem PLH180025
37. Ostoja Czarnorzecka PLH180027
38. Ostoja Góry Słonne PLH180013
39. Ostoja Jaśliska PLH180014
40. Ostoja Magurska PLH180001
41. Ostoja Przemyska PLH180012
42. Osuwiska w Lipowicy PLH180044
43. Patria nad Odrzechową PLH180028
44. Rymanów PLH180016
45. Rzeka San PLH180007
46. Sanisko w Bykowcach PLH180045
47. Starodub w Pełkiniach PLH180050
48. Szczecyn PLH060083
49. Tarnobrzaska Dolna Wisły PLH180049
50. Trzciana PLH180018
51. Uroczyska Lasów Janowskich PLH060031
52. Uroczyska Puszczy Solskiej PLH060034
53. Uroczyska Roztocza Wschodniego PLH060093
54. Wisłok Środkowy z Dopływami PLH180030
55. Wisłoka z Dopływami PLH180052

Charakterystyka Obszaru Natura 2000 Tarnobrzeska Dolina Wisły PLH180049

SOOS Tarnobrzeska Dolina Wisły znajduje się pomiędzy ujściem Wisłoki w Gawłuszowicach a Sandomierzem. Stanowi odcinek doliny Wisły sięgający 45 km, położony w granicach dwóch województw: świętokrzyskiego (lewy brzeg Wisły) oraz podkarpackiego (brzeg prawy). Rzeka w większości nieuregulowana stwarza dobre warunki dla bytowania gatunków fauny oraz charakteryzuje się zróżnicowanymi fitocenozami. W okresie wylewów Wisły siedliska są zalewane, a po ustąpieniu wód nie zawsze wracają do poprzedniego stanu. Dotyczy to również siedlisk naturalnych, w tym także stanowisk gatunków chronionych prawem europejskim. Stwierdzono tu 7 siedlisk z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, z których największą powierzchnię zajmują łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albae*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*, olsy źródłiskowe). Obserwowano również występowanie 10 gatunków zwierząt z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, w większości wodnych lub ziemnowodnych.

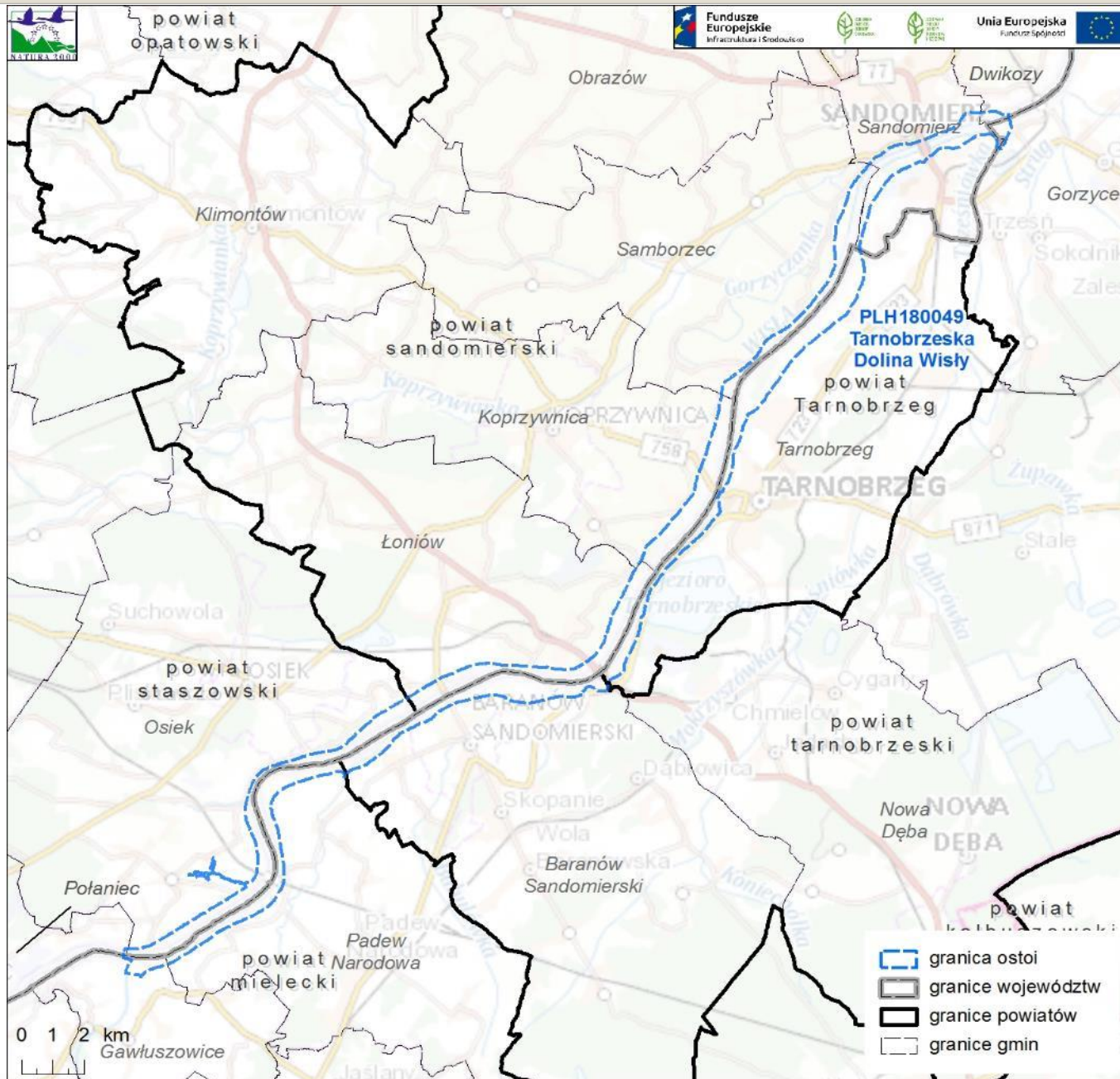

powiat opatowski

Fundusze Europejskie
Infrastruktura i Środowisko

Unia Europejska
Fundusz Spójności

- granica ostoi
- granice województw
- granice powiatów
- granice gmin

Obszar Natura 2000 Tarnobrzaska Dolina Wisły

Typy SIEDLISK wymienione w Załączniku I

Dyrektywy Rady 92/43/EWG

- 3150 Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion*;**
- 3260 Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników (*Ranunculion fluitantis*);**
- 3270 Zalewane muliste brzegi rzek;**
- 6430 Ziółorośla górskie (*Adenostylion alliariae*) i ziółorośla nadrzeczne (*Convolvuletalia sepium*);**
- 6440 Łąki selernicowe (*Cnidion dubii*);**
- 6510 Ekstensywnie użytkowane niżowe łąki świeże (*Arrhenatherion*);**
- 91E0* Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albae*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*, olsy źródliskowe).**

* - siedliska priorytetowe

**SIEDLISKA NATUROWE WYSTĘPUJĄCE
W GRANICACH OBSZARU**

3150 Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki
wodne ze zbiorowiskami z *Nymphaeion*, *Potamion*

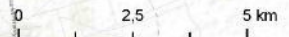
3150 Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nymphaeion*, *Potamion*

**Rozmieszczenie
siedlisk przyrodniczych
według danych z WZS**

PLH180049 Tarnobrzaska Dolina Wisły

3150

Sources: Esri, HERE, Garmin, Intermap, increment P Corp., GEBCO, USGS, FAO, NPS, NRCAN, Geobase, IGN, Kadaster NL, Ordnance Survey, Esri Japan, METI, Esri China (Hong Kong), (c) OpenStreetMap contributors, and the GIS User Community

3260 Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami
włosieniczników (*Ranunculon fluitantis*);

3260 Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników

Rozmieszczenie siedlisk przyrodniczych według danych z WZS

PLH180049 Tarnobrzaska Dolina Wisły

3260

0 2,5 5 km

Sources: Esri, HERE, Garmin, Intermap, increment P Corp., GEBCO, USGS, FAO, NPS, NRCAN, Geobase, IGN, Kadaster NL, Ordnance Survey, Esri Japan, METI, Esri China (Hong Kong), (c) OpenStreetMap contributors, and the GIS User Community

3270 Zalewane muliste brzegi rzek

Źródło:
http://www.wigry.win.pl/kwartalnik/nr21_wodne2.htm

3270 Zalewane muliste brzegi rzek

Komosa czerwona
Chenopodium rubrum

Cibora brunatna
Cyperus fuscus

Rdest szczawiolistny
Polygonum lapathifolium agg.

Uczep trójlistkowy
Bidens tripartita

Źródło:
chwastowisko.wordpress.com

Rzepicha ziemnowodna
Rorippa amphibia

Sit dwudzielny
Juncus bufonius

Źródło:
<http://rozanski.li/?p=1932>

6430 Ziółorośla górskie (*Adenostylon alliariae*) i
ziółorośla nadrzeczne (*Convolvuletalia sepium*)

**6430 Ziółorośła górskie (*Adenostylon alliariae*) i
ziółorośła nadrzeczne (*Convolvuletalia sepium*)**

Rozmieszczenie siedlisk przyrodniczych według danych z WZS

PLH180049 Tarnobrzaska Dolina Wisły

6430

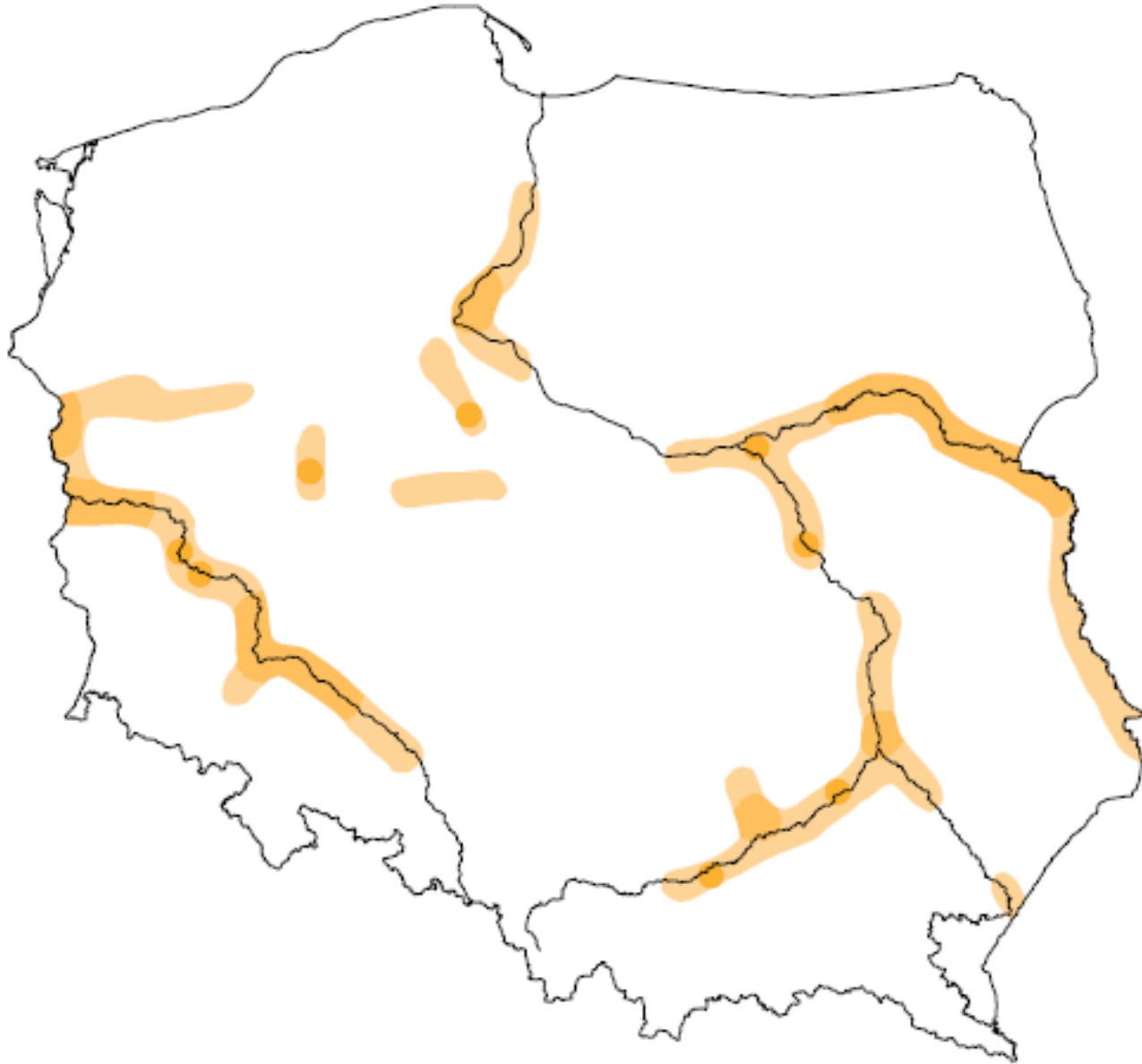
0 2,5 5 km

Sources: Esri, HERE, Garmin, Intermap, increment P Corp., GEBCO, USGS, FAO, NPS, NRCAN, Geobase, IGN, Kadaster NL, Ordnance Survey, Esri Japan, METI, Esri China (Hong Kong), (c) OpenStreetMap contributors, and the GIS User Community

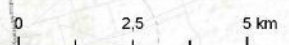
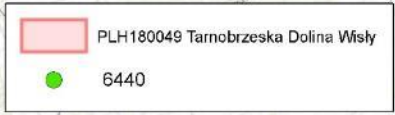
6440 Łąki selernicowe (*Cnidion dubii*)

6440 Łąki selernicowe (*Cnidion dubii*)

**Rozmieszczenie
siedlisk przyrodniczych
według danych z WZS**

Sources: Esri, HERE, Garmin, Intermap, increment P Corp., GEBCO, USGS, FAO, NPS, NRCAN, Geobase, IGN, Kadaster NL, Ordnance Survey, Esri Japan, METI, Esri China (Hong Kong), (c) OpenStreetMap contributors, and the GIS User Community

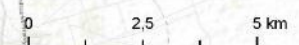
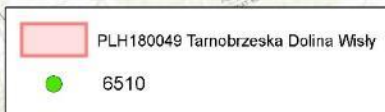

6510 Ekstensywnie użytkowane nízowe łąki świeże
(Arrhenatherion)

6510 Ekstensywnie użytkowane nízowe łąki świeże
(*Arrhenatherion*)

**Rozmieszczenie
siedlisk przyrodniczych
według danych z WZS**

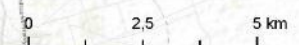
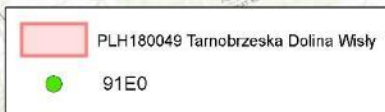
*91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albae*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*, olsy źródłiskowe)

***91E0 - Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albae*,
Populetum albae, *Alnenion glutinoso-incanae*, olsy źródliskowe)**

**Rozmieszczenie
siedlisk przyrodniczych
według danych z WZS**

Obszar Natura 2000 Tarnobrzeska Dolina Wisły
Gatunki zwierząt wymienione w załączniku II Dyrektywy
Rady 92/43/EWG:

- 1060 czerwończyk nieparek *Lycaena dispar*;
6179 modraszek nausitous *Phengaris nausithous*;
1130 boleń *Aspius aspius*;
5339 różanka *Rhodeus amarus*;
6143 kielb Kesslera *Romanogobio kessleri*;
1145 piskorz *Misgurnus fossilis*;
1188 kumak nizinny *Bombina bombina*;
1166 traszka grzebieniasta *Triturus cristatus*;
1337 bóbr europejski *Castor fiber*;
1355 wydra europejska *Lutra lutra*.

A close-up photograph of a small, dark-colored frog with bright orange spots resting on a person's hand. The frog is positioned on the index finger, with its front legs resting on the thumb and middle finger. The background is blurred, showing a person's arm and a dark, textured surface.

**GATUNKI NATUROWE WYSTĘPUJĄCE
W GRANICACH OBSZARU**

Fot . P. Przemyski

1060 czerwńczyk nieparek *Lycaena dispar*

Fot.J.Starus

1060 czerwńczyk nieparek *Lycaena dispar*

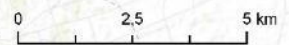

Rozmieszczenie siedlisk przyrodniczych według danych z WZS

PLH180049 Tarnobrzaska Dolina Wisły

 PLH180049 Tarnobrzaska Dolina Wisły

 Lycaena dispar

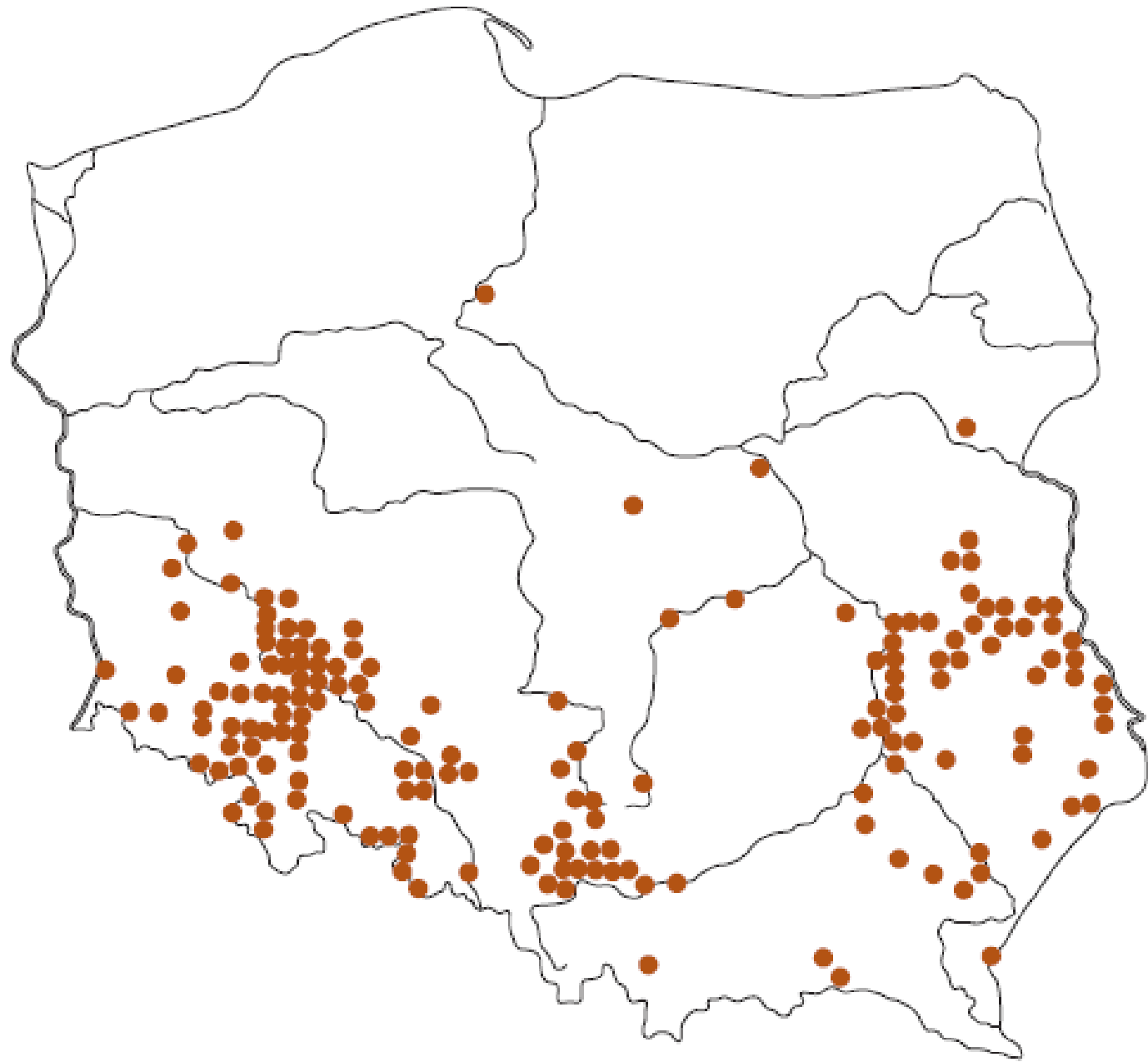

Sources: Esri, HERE, Garmin, Intermap, increment P Corp., GEBCO, USGS, FAO, NPS, NRCAN, GeoBase, IGN, Kadaster NL, Ordnance Survey, Esri Japan, METI, Esri China (Hong Kong), (c) OpenStreetMap contributors, and the GIS User Community

6179 modraszek nausitous *Maculinea nausithous*

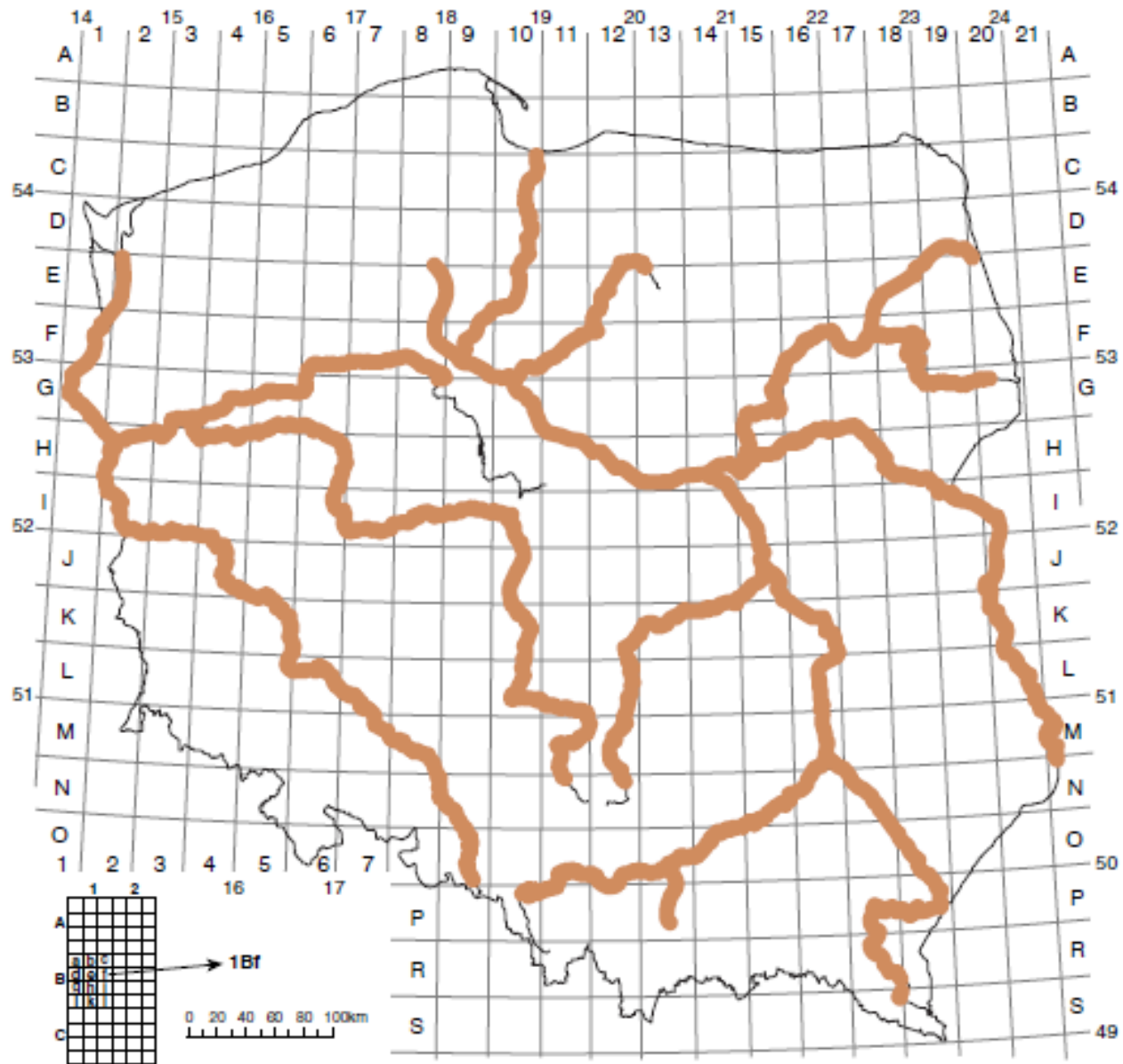
6179 modraszek nausitous *Maculinea nausithous*

1130 boleň *Aspius aspius*

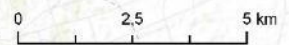
1130 boleñ *Aspius aspius*

Rozmieszczenie siedlisk przyrodniczych według danych z WZS

PLH180049 Tarnobrzaska Dolina Wisły

Aspius aspius

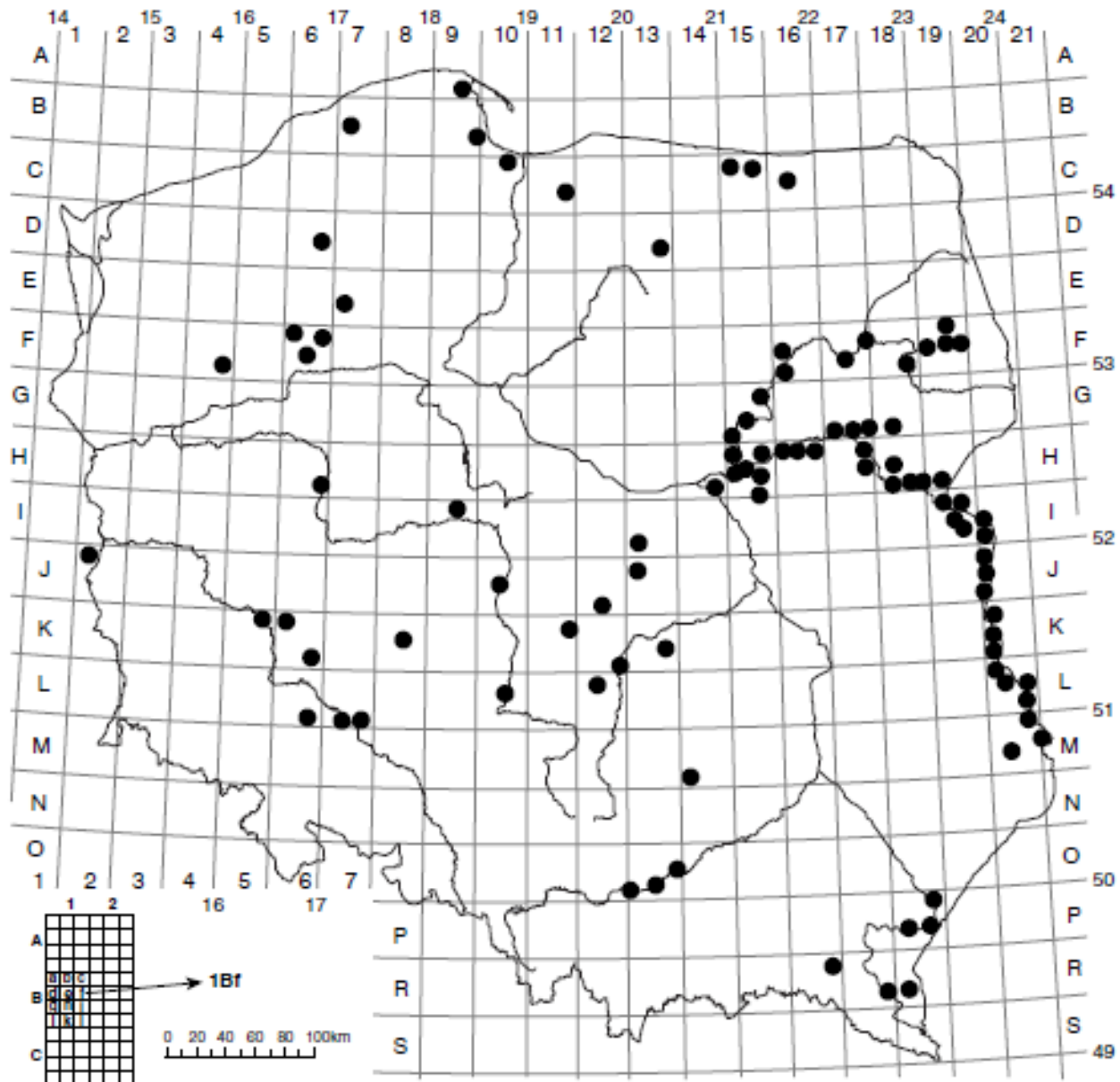
Sources: Esri, HERE, Garmin, Intermap, increment P Corp., GEBCO, USGS, FAO, NPS, NRCAN, GeoBase, IGN, Kadaster NL, Ordnance Survey, Esri Japan, METI, Esri China (Hong Kong), (c) OpenStreetMap contributors, and the GIS User Community

5339 różanka *Rhodeus amarus*

© lubomir hlasek
www.hlasek.com
Rhodeus sericeus hd2410

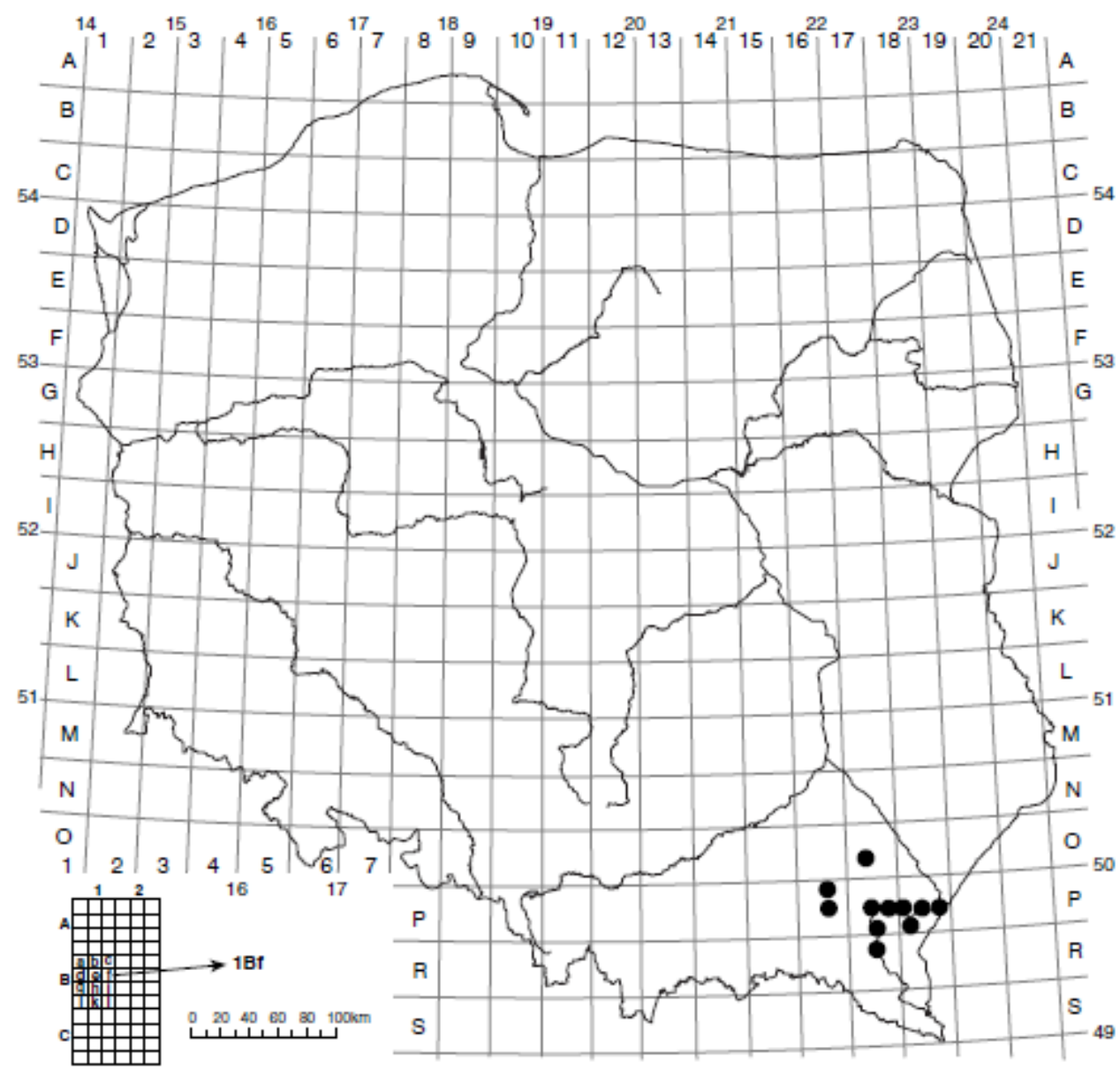
5339 różanka *Rhodeus amarus*

6143 kielb Kesslera *Romanogobio kessleri*

6143 kielb Kesslera *Romanogobio kessleri*

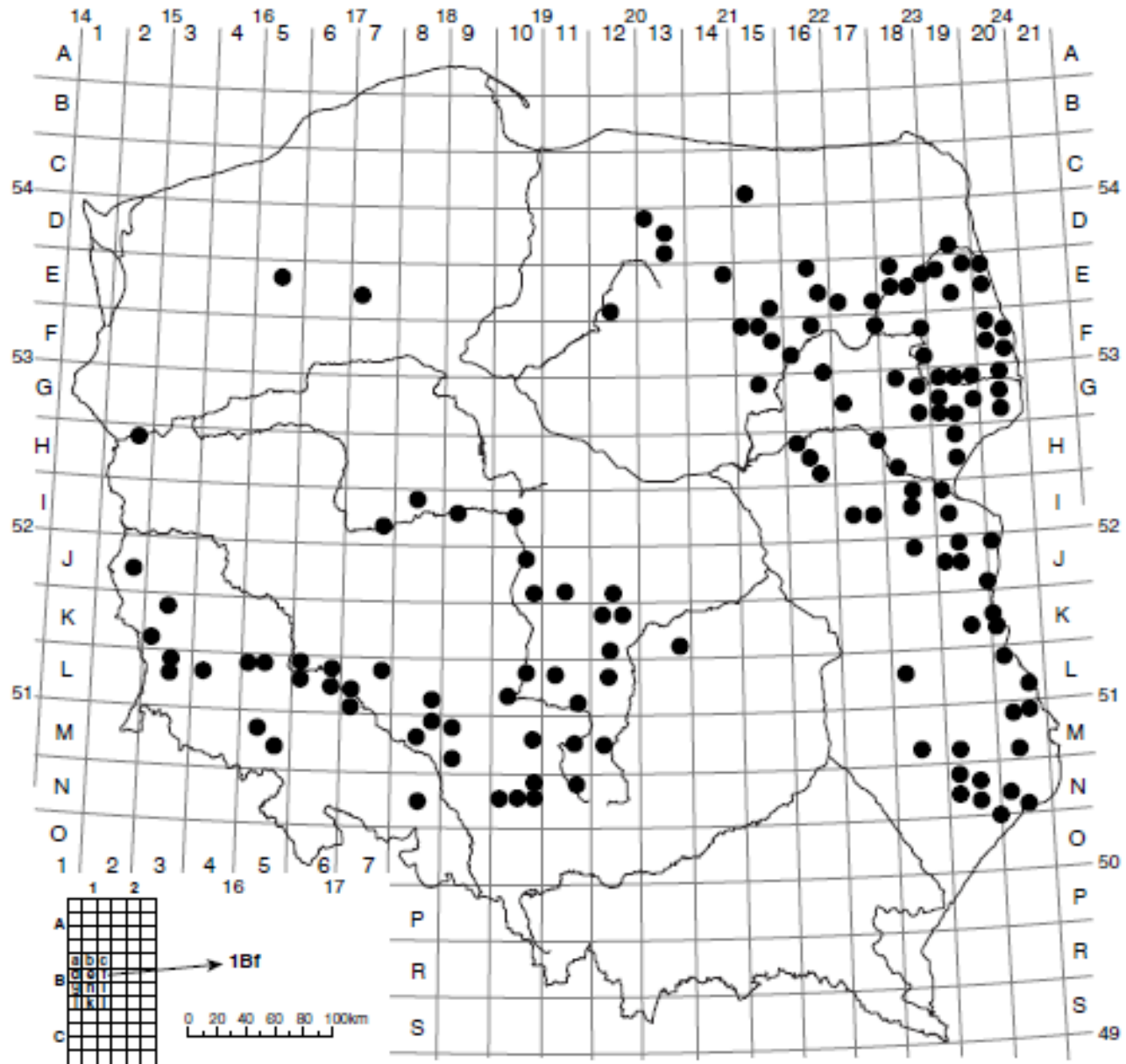

1145 piskorz *Misgurnus fossilis*

https://m.blog.hu/sz/szemelyemblogja/image/img_3579h_misgurnusfossilis_female.JPG

1145 piskorz *Misgurnus fossilis*

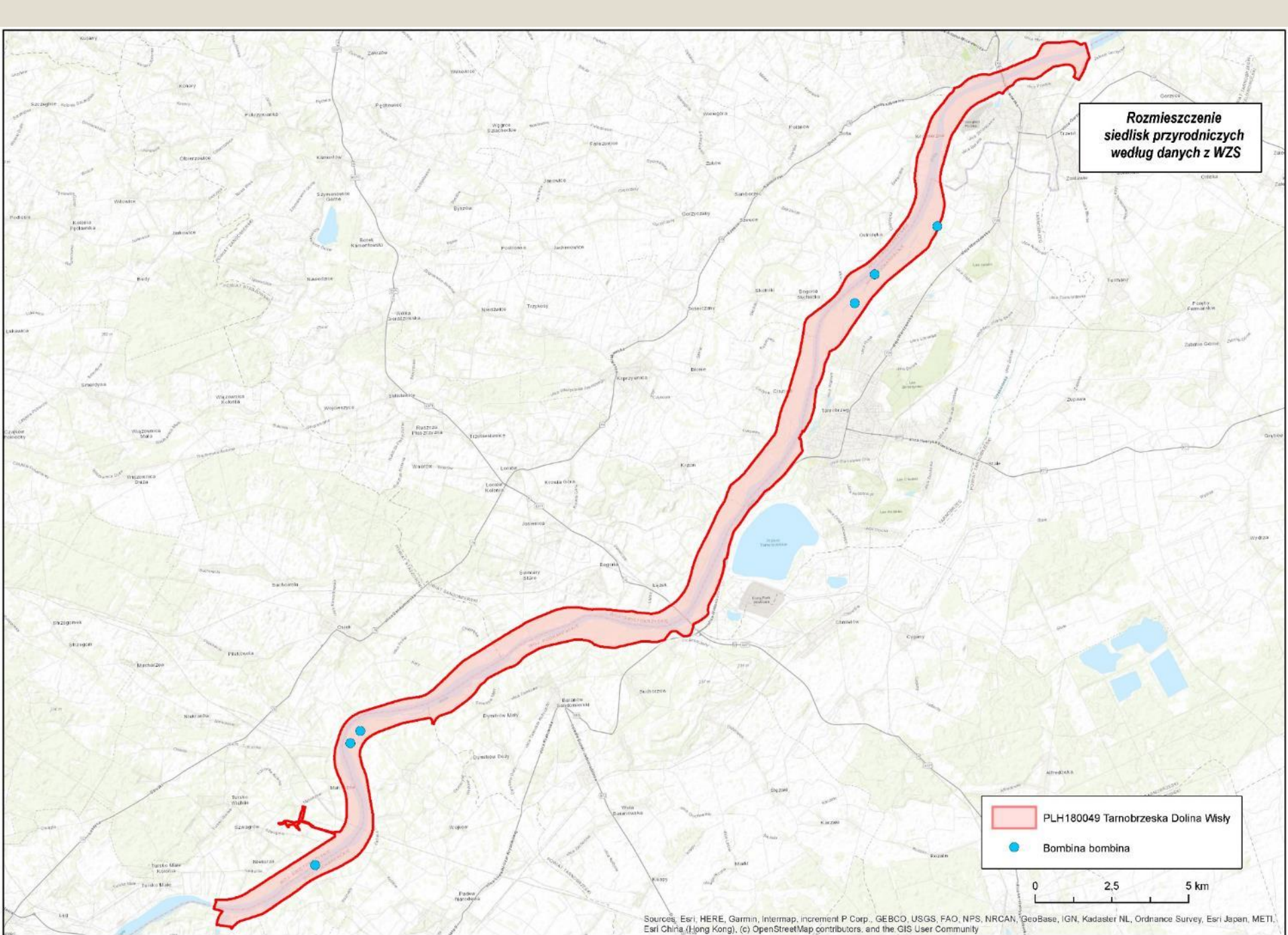
1188 kumak niziny *Bombina bombina*

1188 kumak niziny *Bombina bombina*

Rozmieszczenie siedlisk przyrodniczych według danych z WZS

Sources: Esri, HERE, Garmin, Intermap, increment P Corp., GEBCO, USGS, FAO, NPS, NRCAN, GeoBase, IGN, Kadaster NL, Ordnance Survey, Esri Japan, METI, Esri China (Hong Kong), (c) OpenStreetMap contributors, and the GIS User Community

1166 traszka grzebieniasta *Triturus cristatus*

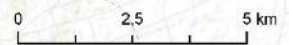
1166 traszka grzebieniasta *Triturus cristatus*

Rozmieszczenie siedlisk przyrodniczych według danych z WZS

PLH180049 Tarnobrzaska Dolina Wisły

Triturus cristatus

Sources: Esri, HERE, Garmin, Intermap, increment P Corp., GEBCO, USGS, FAO, NPS, NRCAN, GeoBase, IGN, Kadaster NL, Ordnance Survey, Esri Japan, METI, Esri China (Hong Kong), (c) OpenStreetMap contributors, and the GIS User Community

1337 bóbr europejski *Castor fiber*

1337 bóbr europejski *Castor fiber*

1355 wydra *Lutra lutra*

1355 wydra *Lutra lutra*

**Metodyki inwentaryzacji i oceny stanu
siedlisk przyrodniczych oraz stanu zwierząt na
obszarze Natura 2000 Tarnobrzeska Dolina
Wisły**

Metodyka inwentaryzacji i oceny stanu siedlisk przyrodniczych

Pracami inwentaryzacyjnymi objęta zostanie część obszaru Natura 2000 Tarnobrzaska Dolina Wisły. Powierzchnia objęta pracami to 4059,69 ha. Inwentaryzacja siedlisk przyrodniczych zostanie wykonana w oparciu o:

- 1) Szczegółowy Opis Przedmiotu Zamówienia;
- 2) stosowny Monitoring siedlisk przyrodniczych (przewodnik metodyczny);
- 3) Poradnik ochrony siedlisk;
- 4) 4) wieloletnią wiedzę ekspertów. Wykonawca przewiduje potencjalną możliwość modyfikacji metodyki po doświadczeniach terenowych, w uzgodnieniu z Zamawiającym. Ekspert botanik (fitosocjolog) przeprowadzi inwentaryzację siedlisk przyrodniczych z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej (DS) stanowiących przedmiot ochrony w obszarze Natura 2000 wraz ze szczegółowym i precyzyjnym wykreśleniem ich zasięgu. Wnoszone dane będą odzwierciedlać rzeczywisty układ i powierzchnię siedlisk przyrodniczych z załącznika I DS (nie będą generalizowane). Wykonawca skartuje płaty siedlisk przyrodniczych w granicach obszaru Natura 2000, uwzględniając przy kartowaniu ich zróżnicowanie i dokumentując zmienność składu gatunkowego. Ekspert rejestruje za pomocą odbiornika GPS współrzędne geograficzne w układzie PL-1992 punktów załamania granic płatów wydzielonych siedlisk przyrodniczych z załącznika I DS.

Metodyka inwentaryzacji i oceny stanu siedlisk przyrodniczych – c.d.

Do wyznaczania arealu siedlisk narzędziem wspierającym będą aktualne ortofotomapy, numeryczne dane wysokościowe i/lub dane fotometryczne z własnych nalotów dronem. Minimalna wielkość płatów siedlisk przyrodniczych podlegających inwentaryzacji wyniesie 10 arów. Wykonawca odstąpi od tej zasady w przypadku małych powierzchniowo, ale ważnych przyrodniczo siedlisk (np. młaki, źródlika, wychodnie skalne). Na podstawie prowadzonych prac inwentaryzacyjnych Ekspert:

1) sporządzi listę oraz wskaże lokalizację występujących w obszarze objętym Planem Zadań Ochronnych gatunków roślin objętych ochroną gatunkową, na mocy Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (Dz. U. z 2014 r., poz. 1409);

2) sporządzi listę oraz wskaże lokalizację występujących w obszarze objętym Planem Zadań Ochronnych gatunków roślin inwazyjnych w rozumieniu Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 września 2011 r. w sprawie listy roślin i zwierząt gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska naturalnego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym (Dz. U. 2011 nr 210 poz. 1260).

Metodyka inwentaryzacji i oceny stanu siedlisk przyrodniczych – c.d.

Ekspert przeprowadzi ocenę stanu zachowania wszystkich siedlisk przyrodniczych z załącznika I DS stanowiących przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz proponowanych jako przedmioty ochrony zgodnie z zapisami rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 (Dz. U. Nr 34, poz. 186 z późn. zm.) z wykorzystaniem metodyki Państwowego Monitoringu Środowiska Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska. Ocena stanu zachowania zostanie przeprowadzona dla każdego ze zinwentaryzowanych płątów siedliska przyrodniczego w obszarze. Standardowo w obrębie płątów siedlisk o powierzchni powyżej 10 ha założone zostaną dodatkowe stanowiska (odpowiednio 1 stanowisko na każde 10 ha płątu siedliska). Na każdym z założonych stanowisk wyznaczy transekt o długości 200 m w obrębie, którego wykona 3 zdjęcia fitosocjologiczne na początku, na środku i końcu transektu. W przypadku, gdy powierzchnia płątu uniemożliwia wykonanie pełnego transektu dopuszczalna jest modyfikacja polegająca na skróceniu długości lub zmianie kształtu transektu. W płątach o powierzchni mniejszej niż 1 ha zamiast transektu wykonane zostanie 1 zdjęcie fitosocjologiczne.

Metodyka inwentaryzacji i oceny stanu siedlisk przyrodniczych – c.d.

Optymalne terminy prac inwentaryzacyjnych:

- 3150 Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion*: lipiec-połowa września;
- 3260 Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników (*Ranunculion fluitantis*): lipiec-sierpień;
- 3270 Zalewane muliste brzegi rzek z roślinnością *Chenopodion rubri* p.p. i *Bidention* p.p.: koniec września-październik;
- 6430 Ziołorośla górskie (*Adenostylion alliariae*) i ziołorośla nadrzeczne (*Convolvuletalia sepium*): czerwiec-koniec sierpnia, dopuszczalnie do początku października;
- 6440 Łąki selernicowe (*Cnidion dubii*): czerwiec-wrzesień;
- 6510 Nizowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*): koniec maja-lipiec;
- *91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*) i olsy źródliskowe: połowa maja-wrzesień (sondażowe badania – aspekt wczesnowiosenny).

Metodyka inwentaryzacji i oceny stanu siedlisk przyrodniczych – c.d.

Zdjęcia fitosocjologiczne wykonane zostaną metodą Braun-Blanqueta. Dla siedlisk leśnych powierzchnia zdjęcia fitosocjologicznego wyniesie 400 m² (20×20 m), natomiast w przypadku siedlisk łąkowych (innych nieleśnych) – 25 m² (5×5 m). Ekspert w trakcie prac zarejestruje za pomocą odbiornika GPS współrzędne geograficzne w układzie PL-1992 położenia każdego zdjęcia fitosocjologicznego (centrum zdjęcia fitosocjologicznego). Numeracja zdjęć fitosocjologicznych będzie nawiązywała do numeracji/oznaczenia płatu siedliska. Jeśli w trakcie prac nad projektem Planu zostaną zidentyfikowane nowe siedliska przyrodnicze i pojawią się przesłanki by zaprojektować je jako nowe przedmioty ochrony obszaru, odnalezione płaty należy również dokładnie zinwentaryzować, przeprowadzić ocenę stanu ich zachowania oraz określić pozostałe elementy zgodnie ze wskazaniem podanymi dla przedmiotów ochrony.

Metodyka inwentaryzacji i oceny stanu gatunków zwierząt - owady

W zakresie gatunków owadów Ekspert:

- 1) przeprowadzi inwentaryzację gatunków owadów wymienionych w obowiązującym SDF danego obszaru Natura 2000 objętego Planem (w tym gatunków z oceną D). W ramach prac terenowych Ekspert określi liczebność poszczególnych gatunków w obszarze oraz wskaże siedliska gatunków w obszarze;
- 2) przeprowadzi ocenę stanu zachowania gatunków owadów z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej stanowiących przedmioty ochrony obszaru oraz proponowane przedmioty ochrony (prace monitoringowe) z wykorzystaniem metodyki Państwowego Monitoringu Środowiska Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska. W każdym zinwentaryzowanym płacie siedliska gatunku zostanie założony transekt o długości 500-1500 m, a jego długość zostanie dostosowana do powierzchni płatu siedliska gatunku.

Metodyka inwentaryzacji i oceny stanu gatunków zwierząt – owady c.d.

Dla czerwończyka nieparka *Lycaena dispar* stanowiska oceny stanu zachowania zostaną wyznaczone w miejscach zwartego lub gęstego występowania szczawiu *Rumex* spp. Termin prowadzenia badań: od maja do września.

Dla modraszka nausitous *Phengaris nausithous* stanowiska oceny stanu zachowania zostaną wyznaczone w miejscach zwartego lub gęstego występowania krwiściągu lekarskiego *Sanguisorba officinalis*, stanowiąca roślinę żywicielską. Termin prowadzenia badań: od końca czerwca do początku września.

Metodyka inwentaryzacji i oceny stanu gatunków zwierząt – ryby

W zakresie gatunków ryb Ekspert:

1) przeprowadzi inwentaryzację gatunków ryb wymienionych w obowiązującym SDF obszaru Natura 2000 objętego Planem (w tym gatunków z oceną D). W ramach prac terenowych Ekspert oceni stan populacji poszczególnych gatunków w obszarze oraz określi areał występowania gatunku w obszarze. Inwentaryzacja ryb będzie prowadzona metodą elektropołów w co najmniej 10 punktach kontrolnych. Punkty kontrolne będą wyznaczone w obrębie głównego cieku i na każdym z dopływów. Lokalizacje i liczbę punktów pomiarowych będzie dobrana w taki sposób, aby uwzględniała wymagania siedliskowe wszystkich gatunków ryb wymienionych w SDF obszaru. Wykonując elektropoły zostaną uwzględnione różne preferencje siedliskowe ryb w poszczególnych kategoriach wiekowych. Do elektropołów zostanie użyty atestowany sprzęt.

Metodyka inwentaryzacji i oceny stanu gatunków zwierząt – ryby c.d.

Połowy dla poszczególnych gatunków ryb powinny być prowadzone:

- 1130 boleń *Aspius aspius* - od początku sierpnia do końca października;
 - 1145 piskorz *Misgurnus fossilis* - od początku września do końca listopada;
 - 5339 różanka *Rhodeus amarus* – od sierpnia do października;
 - 6143 kiełb Kesslera *Romanogobio kessleri* – od września do końca października.
- 2) przeprowadzi ocenę stanu zachowania gatunków ryb stanowiących przedmiot ochrony oraz proponowane przedmioty ochrony (prace monitoringowe) z wykorzystaniem metodyki Państwowego Monitoringu Środowiska Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska zgodnie z zapisami Ministra Środowiska z dnia 17 lutego 2010 w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 (Dz. U. Nr 34, poz. 186 z późn. zm.).

Metodyka inwentaryzacji i oceny stanu gatunków zwierząt – płazy

W zakresie gatunków płazów Ekspert:

1) przeprowadzi inwentaryzację gatunków płazów wymienionych w obowiązującym SDF danego obszaru Natura 2000 objętego Planem. W ramach prac terenowych określona zostanie liczebność poszczególnych gatunków w obszarze oraz wskazane siedliska gatunków w obszarze. Termin prowadzenia badań dla:

- kumaka nizinnego *Bombina bombina* – od kwietnia do końca lipca;
- traszki grzebieniastej *Triturus cristatus* – maj-lipiec (odłowy larw siatką herpetologiczną), kwiecień-maj (odłowy osobników dorosłych siatką herpetologiczną, poszukiwanie jaj).

Metodyka inwentaryzacji i oceny stanu gatunków zwierząt – płazy c.d.

2) przeprowadzi ocenę stanu zachowania gatunków płazów stanowiących przedmiot ochrony oraz proponowane przedmioty ochrony (prace monitoringowe) z wykorzystaniem metodyki Państwowego Monitoringu Środowiska Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, polegającą na kontroli potencjalnych miejsc rozrodu płazów, którymi mogą być różnego typu zbiorniki wodne, na tyle trwałe, żeby mógł się w nich odbywać rozród i metamorfoza płazów przynajmniej raz na kilka lat. Na stanowiskach przede wszystkim zostanie stwierdzona obecność lub brak gatunku oraz czy odbywa on rozród w danym zbiorniku. W miarę możliwości będzie notowana liczba słyszanych głosów, obserwowanych osobników dorosłych, osobników młodocianych, kijanek czy jaj. Wynikiem badań będą wypełnione karty obserwacji gatunku w obszarze Natura 2000 oraz karty obserwacji gatunku na stanowisku (wraz ze stanem ochrony gatunku na stanowisku).

Metodyka inwentaryzacji i oceny stanu gatunków zwierząt – ssaki

W zakresie gatunków ssaków Ekspert:

- 1) przeprowadzi inwentaryzację ssaków wymienionych w obowiązującym SDF dla danego obszaru Natura 2000. W ramach inwentaryzacji Ekspert określi liczbę stanowisk oraz liczebność gatunku w obszarze.
- 2) przeprowadzi ocenę stanu zachowania gatunków ssaków stanowiących przedmioty ochrony oraz proponowane przedmioty ochrony zgodnie z zapisami Ministra Środowiska z dnia 17 lutego 2010 w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 (Dz. U. Nr 34, poz. 186 z późn. zm.) z wykorzystaniem metodyki Państwowego Monitoringu Środowiska Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska.

Metodyka inwentaryzacji i oceny stanu gatunków zwierząt – ssaki c.d.

Inwentaryzacja stanowisk bobra europejskiego *Castor fiber* zostanie przeprowadzona poprzez penetrację brzegów cieków i zbiorników wodnych w poszukiwaniu tropów, ściętych i zgryzionych drzew, tam, nor i żeremi bobrowych. Ocena liczebności gatunku dokonana zostanie na podstawie obserwacji bezpośrednich osobników, ich tropów i śladów działalności (obecność żeremi, naprawianych tam bądź spichlerzy zimowych, kopczyków). Termin badań przypada w okresie jesiennym i wiosennym, przy czym najwyższa intensywność znakowania terytoriów przez bobry obserwuje się w okresie rozrodczym (od stycznia do maja), a okres wychowywania młodych to okres letnio-jesienny.

Dla wydry *Lutra lutra* wykorzystuje się metodę polegającą na poszukiwaniu śladów obecności gatunku (odchody, tropy) na odcinkach brzegu cieków i zbiorników wodnych o długości minimum 200 m a maksymalnie 600 m (punkty monitoringowe/badawcze). Termin prowadzenia badań przypada na miesiące jesienne i wiosenne (od połowy września do końca kwietnia).

Wykorzystane materiały

- Natura 2000 partnerstwo dla przyrody”. Prezentacja opracowana w ramach projektu bliźniaczego Polska – Królestwo Wielkiej Brytanii – Królestwo Niderlandów nr PL2004/IB/EN-03: Opracowanie planów renaturalizacji siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków na obszarach Natura2000 oraz planów zarządzania dla wybranych gatunków objętych Dyrektywą Ptasią i Dyrektywą Siedliskową. Opracowanie: Paweł Pawlaczyk, redakcja: Michał Miazga.
- Opracowanie planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000. Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska. Wytyczne wydane na podstawie art. 32 ust. 1 w świetle art. 32 ust. 2 pkt 1 ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. 12 grudnia 2012 r.
- Standardowy Formularz Danych SDF Obszaru Natura 2000 Tarnobrzeska Dolina Wisły.
- Herbich J. (red.). 2004. Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny. Ministerstwo Środowiska, Warszawa.
- Mróz W. (red.). 2015. Monitoring siedlisk przyrodniczych. Przewodnik metodyczny. Część czwarta. Inspekcja Ochrony Środowiska. Biblioteka Monitoringu Środowiska, Warszawa.

Adresy internetowe

https://www.narwianskiebagna.ehost.pl/images/galerie/3150/3150_005.jpg

<https://tmrr.pl/wp-content/uploads/2017/06/fot3.jpg>

http://siedliska.gios.gov.pl/images/pliki_pdf/wyniki/2015-2018/dla_siedlisk/6440-KI-SELERNICOWE-CNIDION-DUBII-PDF-259-MB.pdf

https://lh3.googleusercontent.com/proxy/PDkobZLyAK4Kvfx1Nx1fGMrQQyIJrgoFCtn2Od7k6EzyurLY5ugkpg9mhxuqXh91TBn-f_1VDPo8it2oKbpKtKdpFjIXWgCQ_86SSrM0XJ-9ZWwkPqFWKKrnN2AfJHG64dzMpMp

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/13/Glaucopsyche_nausithous_Schwaebisch_Hall-Wackershofen_20080723_5.jpg

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f1/Aspius_aspius_Prague_Vltava_1.jpg

https://rybanapiatek.files.wordpress.com/2018/05/rc3b3c5bcanka-rhodeus_sericeus_hd2410.jpg?w=840

https://mosrzsturovo.sk/_files/200000142-b1aa8b39c8/gobio_kessleri.jpg

https://m.blog.hu/sz/szemelyemblogja/image/img_3579_h_misgurnusfossilis_female.JPG

<https://i.pining.com/originals/a6/35/42/a63542ba694a6d85c29793b44d450e8f.jpg>

https://www.narwianskiebagna.ehost.pl/images/galerie/6430/6430_008.jpg

<https://www.narwianskiebagna.ehost.pl/images/siedliska/6510.jpg>

<https://www.nationalgeographic.com/content/dam/animals/pictures/amphibians/g/great-crested-newt/great-crested-newt.jpg>

<https://biebrzafototraper.pl/uploads/images/Gallery/ssaki/B%C3%B3br/BoBr0008a.jpg>

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b5/Fischotter_Lutra_lutra1.jpg

www.wigry.win.pl/kwartalnik/nr21_wodne2.htm

erick.dronnet.pagesperso-orange.fr

<http://pl.wikipedia.org>

bio-forum.pl

atlas.przyroda.net.pl

Zadanie realizowane w ramach projektu POIS.02.04.00-00-0193/16 „Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000” współfinansowanego ze środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Spójności w ramach II Priorytetu Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko – Ochrona środowiska w tym adaptacja do zmian klimatu

Użyteczne adresy internetowe:

www.rzeszow.rdos.gov.pl

www.gdos.gov.pl

<http://natura2000.mos.gov.pl/natura2000>

www.natura2000.org.pl

www.salamandra.org.pl

http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/barometer/index_en.htm

http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/db_gis/index_en.htm

http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/financing/index_en.htm

<http://ec.europa.eu/environment/life/index.htm>

www.natura2000.pl

Fundusze Europejskie

Infrastruktura i Środowisko

GENERALNA
DYREKCJA
OCHRONY
ŚRODOWISKA

REGIONALNA
DYREKCJA
OCHRONY
ŚRODOWISKA
W RZESZOWIE

Unia Europejska
Fundusz Spójności

